

REEC

Reinforce Educators
Empower Children

**ΕΠΙΤΥΧΙΕΣ, ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ &
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ**

**ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ**

**ΣΕ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Συντονιστής έργου

Εταίροι

Χρηματοδότηση

Υπό την αιγίδα

Terre des hommes
Αρωγοί των παιδιών παγκοσμίως.

Comune di
Milano

Πρόγραμμα Δικαιώματα,
Ισότητα και Ιθαγένεια της
Ευρωπαϊκής Ένωσης
2014-2020

ΔΗΜΟΣ
ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Το έργο *Reinforce Educators - Empower Children (REEC)* συντονίστηκε από την Terre des hommes (Tdh) Hellas σε συνεργασία με την International Rescue Committee Hellas (IRC) Hellas και τον Δήμο Μιλάνου, υπό την αιγίδα του Δήμου Αθηναίων από τον Ιανουάριο 2021 έως το Δεκέμβριο 2022. Για περισσότερες πληροφορίες, επισκεφτείτε τη σελίδα του έργου στο <https://tdh.gr/el/programma-reinforce-educators-empower-children-reec> ή σαρώνοντας με το κινητό σας το qr code:

Η αναφορά εκπονήθηκε από την Κορίνα Χατζηνικολάου, Επίκουρη Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχοπαθολογίας, Σχολή Προσχολικής Εκπαίδευσης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, για λογαριασμό της Terre des hommes Hellas, μεταξύ Δεκεμβρίου 2022 και Ιανουαρίου 2023.

Φωτογραφία εξωφύλλου: ©Tdh/Grace Medina
Copyright: Terre des hommes Hellas

Το έργο *Reinforce Educators - Empower Children (REEC)* συγχρηματοδοτήθηκε από το «Πρόγραμμα Δικαιωμάτων, Ισότητας και Ιθαγένειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2014-2020». Το περιεχόμενο του παρόντος εκφράζει μόνον τις απόψεις του συγγραφέα και υπάγεται αποκλειστικά στη δική του ευθύνη. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αναλαμβάνει καμία ευθύνη για ενδεχόμενη χρήση των πληροφοριών που περιέχει.

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
1.Συνοπτική αποτύπωση των προκλήσεων της παιδικής προστασίας στην Ελλάδα	5
2.Τα εκπαιδευτικά πλαίσια ως χώροι πρόληψης της κακομεταχείρισης ανηλίκων	7
3.Η συμβολή του προγράμματος Reinforce Educators Empower Children (REEC) στην ενίσχυση του τομέα παιδικής προστασίας στην Ελλάδα	12
4.Οι εκπαιδευτικές δράσεις του προγράμματος REEC	17
5.Διδάγματα από την εφαρμογή του προγράμματος REEC στην Ελλάδα	26
6.Προτάσεις για την ενίσχυση της παιδικής προστασίας και τη διασφάλιση των παιδιών σε εκπαιδευτικά πλαίσια στην Ελλάδα	29
7.Συμπεράσματα	34

Περίληψη

Η παρούσα αναφορά έχει ως στόχο να αναδείξει κάποια από τα σημαντικότερα αποτελέσματα του προγράμματος Reinforce Educators - Empower Children (REEC), να συζητήσει διδάγματα που ξεχώρισε η ομάδα έργου από την εφαρμογή του προγράμματος, και να κοινοποιήσει προτάσεις για την ενίσχυση της παιδικής προστασίας στα εκπαιδευτικά πλαίσια της χώρας που αναδύθηκαν στο πλαίσιο της εφαρμογής του προγράμματος και σε συνεργασία με τους επαγγελματίες που συμμετείχαν στις διάφορες δραστηριότητες αυτού.

Προκειμένου να γίνει κατανοητή η σημασία των αποτελεσμάτων του προγράμματος, γίνεται μια σύντομη ανασκόπηση των προκλήσεων της παιδικής προστασίας στην Ελλάδα και εξηγείται γιατί τα εκπαιδευτικά πλαίσια φαίνεται να είναι οι πιο ενδεδειγμένοι χώροι για την ενίσχυση της προστασίας ανηλίκων στη χώρα. Έπειτα, περιγράφονται οι εκπαιδευτικές δράσεις του προγράμματος στις οποίες συμμετείχαν εκπαιδευτικοί και επαγγελματίες που εργάζονται σε φορείς παιδικής προστασίας στο Δήμο Αθηναίων, καθώς και οι αξιολογήσεις τους αναφορικά με την εκπαίδευση που έλαβαν, οι οποίες ήταν ιδιαίτερα θετικές και για αυτό ενθαρρυντικές για την αναγκαιότητα περαιτέρω δράσεων τέτοιας φύσης στο μέλλον.

Η αναφορά ολοκληρώνεται με προτάσεις για την ενίσχυση της παιδικής προστασίας στα εκπαιδευτικά πλαίσια της χώρας. Οι προτάσεις αφορούν σε απαραίτητες νομοθετικές ρυθμίσεις που θα υποστηρίξουν τον ρόλο των εκπαιδευτικών στην προστασία ανηλίκων, σε δομικές αλλαγές που πρέπει να γίνουν στο χώρο της παιδικής προστασίας στην Ελλάδα με τον ίδιο σκοπό, σε προτάσεις για μελλοντικές εκπαιδεύσεις εκπαιδευτικών, καθώς και σε στρατηγικές εφαρμογές που θα υποστηρίξουν την προστασία ανηλίκων στα εκπαιδευτικά πλαίσια.

Τέλος, σημειώνεται συμπερασματικά η σημαντική συνεισφορά του προγράμματος REEC στην ανάδειξη της αναγκαιότητας κοινών εκπαιδεύσεων επαγγελματιών από διαφορετικές επαγγελματικές ομάδες, οι οποίοι καλούνται συχνά να συνεργαστούν στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους καθημερινότητας. Εξίσου σημαντική φάνηκε να είναι η εκπαίδευση σε ζητήματα παιδικής προστασίας των διευθυντικών και διοικητικών στελεχών εκπαιδευτικών φορέων, δεδομένου ότι λόγω του ρόλου τους, οι άνθρωποι αυτοί καλούνται συχνά να αποφασίσουν για τη διαχείριση περιστατικών παιδικής προστασίας στα εκπαιδευτικά πλαίσια.

1. Συνοπτική αποτύπωση των προκλήσεων της παιδικής προστασίας στην Ελλάδα

Η διακυβέρνηση, δηλαδή η άσκηση της κρατικής εκτελεστικής εξουσίας, του τομέα της παιδικής προστασίας στην Ελλάδα ασκείται από πολλά Υπουργεία (π.χ. Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων, Υπουργείο Δικαιοσύνης, Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου) και ρυθμίζεται από διαφορετικούς Νόμους που έχουν επιμεληθεί τα εν λόγω Υπουργεία. Αυτός ο κατακερματισμός της διακυβέρνησης και του νομικού πλαισίου για την προστασία των παιδιών οδηγεί σε δυσκολίες συντονισμού σε κάθε επίπεδο διακυβέρνησης – κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό.

Σε επιχειρησιακό επίπεδο, υπάρχουν επίσης δυσκολίες συντονισμού και συνεργασίας μεταξύ των κρατικών φορέων, αλλά και μεταξύ των κρατικών και των ιδιωτικών φορέων, που έχουν την εντολή και την ευθύνη της προστασίας των παιδιών στην Ελλάδα. Η έλλειψη συντονισμού και συνεργασίας έχει στερήσει από τον τομέα της παιδικής προστασίας σημαντικά εργαλεία πρόληψης και αντιμετώπισης σχετικών περιστατικών όπως, για παράδειγμα, τα κοινά πρωτόκολλα ανίχνευσης, καταγραφής και διαχείρισης των περιστατικών. Εξάλλου, η Ελλάδα δεν έχει ενιαίο μηχανισμό καταγραφής περιπτώσεων παιδικής προστασίας. Η καταγραφή περιστατικών παιδικής προστασίας διενεργείται από μεμονωμένους φορείς του δημοσίου και του ιδιωτικού δικαίου και για το λόγο αυτό δεν μας επιτρέπει αισιοδοξία όχι ως προς την πάταξη του φαινομένου της κακομεταχείρισης παιδιών, αλλά ούτε ως προς τον περιορισμό του.

Για τους παραπάνω λόγους, τα στοιχεία που είναι διαθέσιμα για τα παιδιά που έχουν υποστεί κάποιας μορφής κακομεταχείριση στην Ελλάδα είναι αποσπασματικά. Στο πλαίσιο αυτό, η επιδημιολογική έρευνα με το ακρωνύμιο BECAN (2010)¹ που διεξήχθη από τη Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού και είχε ως στόχο την επιδημιολογική αποτύπωση του φαινομένου της κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων στην Ελλάδα, είναι ιδιαίτερα σημαντική, επειδή αποτυπώνει την έκταση του φαινομένου.

Η εν λόγω μελέτη συμπεριέλαβε στο δείγμα της περίπου 10.000 παιδιά Γυμνασίου και Λυκείου που διαβιούσαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της διεξαγωγής της, σε διαφορετικές περιφέρειες της χώρας. Μεταξύ άλλων πολύ σημαντικών ευρημάτων, η

[1] Nikolaidis et al. (2018) Lifetime and past year prevalence of children's exposure to violence in 9 Balkan countries: the BECAN study. Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health.

μελέτη κατέδειξε ότι ο δια βίου επιπολασμός της έκθεσης ανηλίκων σε σωματική βία ήταν 76,4%, και σε σεξουαλική βία 15,86% (ποσοστό που συμπεριλαμβάνει τη σεξουαλική παρενόχληση και τη σεξουαλική παραβίαση). Με άλλα λόγια, βάσει των ευρημάτων της μελέτης BECAN, πάνω από 7 στα 10 παιδιά θα βιώσουν στην Ελλάδα τουλάχιστον ένα επεισόδιο σοβαρής σωματικής βίας, και περίπου 2 στα 10 παιδιά ένα επεισόδιο σεξουαλικής παρενόχλησης ή/και παραβίασης. Όμως, το εύρημα που οφείλει να ανησυχήσει και να ενεργοποιήσει όσους και όσες εργάζονται για την πρόληψη και την καταπολέμηση της κακομεταχείρισης ανηλίκων στην Ελλάδα και την προστασία και επανένταξη στην κοινότητα των παιδιών που έχουν υποστεί κάποιας μορφής κακομεταχείριση ήταν ότι από το σύνολο των περιστατικών παιδικής προστασίας που αναφέρθηκαν ανώνυμα από τα ίδια τα παιδιά στο πλαίσιο της συμμετοχής τους στην έρευνα, οι υπηρεσίες παιδικής προστασίας του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα γνώριζαν και είχαν επιμεληθεί της κατάστασης μόνο για το 0,01%.

Εκτός, λοιπόν, από την ανάγκη για καλύτερο συντονισμό του τομέα παιδικής προστασίας σε κεντρικό επίπεδο, την ανάγκη για θεσμοθετημένη και συστηματική συνεργασία μεταξύ των επιχειρησιακών φορέων σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης – κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό, την ανάγκη για θεσμοθέτηση κοινών εργαλείων ανίχνευσης, καταγραφής και διαχείρισης περιστατικών παιδικής προστασίας, και την ανάγκη για ενιαίο σύστημα καταγραφής αυτών των περιστατικών, παραμένει έκτακτη και αναγκαία συνθήκη για την πρόληψη και την καταπολέμηση της κακομεταχείρισης ανηλίκων στην Ελλάδα ο εκσυγχρονισμός σε επίπεδο γνώσεων και εργαλείων των φορέων παιδικής προστασίας και η συστηματική εκπαίδευση στην ανίχνευση και διαχείριση τέτοιων περιστατικών όλων των επαγγελματιών που συνεργάζονται με παιδιά και οικογένειες στο πλαίσιο των επαγγελματικών τους καθηκόντων.

Το χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρόγραμμα Reinforce Educators Empower Children (REEC), το οποίο συντόνισε για την Ελλάδα ο φορέας Terre des hommes-Hellas και θα γίνει εκτενής αναφορά σε αυτό και στις δράσεις του παρακάτω, ανέπτυξε δραστηριότητες σε όλα τα παραπάνω επίπεδα συνεισφέροντας στην ενίσχυση και ανάπτυξη του τομέα της παιδικής προστασίας στην Ελλάδα.

2. Τα εκπαιδευτικά πλαίσια ως χώροι πρόληψης της κακομεταχείρισης ανηλίκων

Στην Ελλάδα, η συμμετοχή των παιδιών στη δημόσια εκπαίδευση είναι χωρίς κόστος, και υποχρεωτική από τα 4 έως και τα 15 έτη. Εάν το παιδί αποφασίσει να ολοκληρώσει τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση παραμένοντας στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα έως τα 18 του χρόνια, η εκπαίδευση συνεχίζει να παρέχεται χωρίς κόστος. Ταυτόχρονα, λειτουργούν ιδιωτικά σχολεία που παρέχουν υπηρεσίες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων ασκεί έλεγχο σε όλες τις εκπαιδευτικές μονάδες όλων των βαθμίδων, δημόσιες και ιδιωτικές, ενώ υπάρχουν οι κατά τόπους Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Η κατάσταση στην προσχολική αγωγή και φροντίδα για παιδιά από 6 μηνών έως και 4 ετών είναι λίγο πιο περίπλοκη. Αρμόδιοι φορείς για την αγαστή λειτουργία και τον έλεγχο των παιδικών σταθμών είναι οι Δήμοι της χώρας, οι οποίοι ελέγχονται και χρηματοδοτούνται από το Υπουργείο Εσωτερικών. Επιπλέον, λειτουργούν ιδιωτικοί παιδικοί σταθμοί. Στην Ελλάδα, δεν υπάρχει ένα θεσμοθετημένο αναλυτικό πρόγραμμα ή πλαίσιο εκπαιδευτικών αρχών για τους παιδικούς σταθμούς. Επίσης, δεν υφίσταται ένας ενιαίος ελεγκτικός μηχανισμός που να αξιολογεί την εφαρμογή των εκπαιδευτικών και των προγραμμάτων φροντίδας. Σύμφωνα με στοιχεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελλάδα βρίσκεται στην τελευταία θέση ως προς τη συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα. Μόνο το 68,8% των παιδιών ηλικίας 3-6 ετών συμμετείχαν στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα το 2020, ποσοστό πολύ χαμηλότερο από τον μέσο όρο της Ε.Ε. που είναι 92,8% και τον στόχο που έχει τεθεί από την Ε.Ε. του 96% έως το 2030. Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι το ποσοστό των παιδιών ηλικίας 3 ετών και κάτω που εγγράφηκαν σε δομές προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης αυξήθηκε σημαντικά τα τελευταία 12 χρόνια περίπου, μεταξύ 2009 (11%) και 2019 (32,4%). Παρ' όλα αυτά, το ποσοστό συμμετοχής στις ηλικίες κάτω των 3 ετών παραμένει χαμηλότερο από τον μέσο όρο της Ε.Ε. (35,5%) και από τον στόχο της Βαρκελώνης (33%).²

Αν και υπάρχουν ακόμα πολλοί στόχοι να επιτευχθούν στην παροχή μιας ποιοτικής και ισότιμης εκπαίδευσης για όλα τα παιδιά, τα εκπαιδευτικά πλαίσια στην Ελλάδα υποδέχονται καθημερινά για το μεγαλύτερο μέρος κάθε έτους χιλιάδες παιδιά από 6 μηνών έως και 18 ετών.

[2] European Commission (2022). Education and Training Monitor 2021. Ανακτήθηκε από <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2021/en/greece.html>

Εξάλλου, τα εκπαιδευτικά πλαίσια είναι ο μοναδικός δημόσιος φορέας με τη δυνατότητα να «βλέπει» το μεγαλύτερο ποσοστό των ανηλίκων που διαβιούν στη χώρα σε ένα δομημένο και προστατευμένο περιβάλλον, τόσο συστηματικά. Για το λόγο αυτό, είναι προς το συμφέρον της πολιτείας να προετοιμάσει τις εκπαιδευτικές δομές και τις/τους επαγγελματίες που εργάζονται σε αυτές για να ανιχνεύουν παιδιά σε κίνδυνο και να έχουν τα μέσα και τη γνώση να διαχειρίζονται περιστατικά παιδικής προστασίας. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι επαγγελματίες των εκπαιδευτικών δομών σε ένα μεγάλο ποσοστό έχουν τουλάχιστον βασικές γνώσεις της ανθρώπινης ανάπτυξης και με την κατάλληλη εκπαίδευση και υποστήριξη θα βρίσκονται σε θέση να αναγνωρίσουν παιδιά που παρουσιάζουν άτυπη και ανησυχητική συμπεριφορά και που ίσως να χρειάζονται βοήθεια.

2.1. Προβλέψεις της Ελληνικής Νομοθεσίας για τον ρόλο των εκπαιδευτικών πλαισίων και των εκπαιδευτικών στην παιδική προστασία

Στο άρθρο 23 του νόμου 3500/2006 (Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις), προβλέπεται ότι εφόσον οι εκπαιδευτικοί κατά τη διάρκεια του εκπαιδευτικού τους έργου πληροφορηθούν ή διαπιστώσουν ότι ένα έγκλημα ενδοοικογενειακής βίας λαμβάνει χώρα σε βάρος μαθητή υποχρεούνται να το αναφέρουν, χωρίς καθυστέρηση, στο διευθυντή της σχολικής μονάδας κι αυτός με τη σειρά του στον αρμόδιο εισαγγελέα (σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 38 του νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας που τέθηκε σε ισχύ με το Νόμο 4620/2019), ή στην πλησιέστερη αστυνομική αρχή. Μάλιστα, η ίδια υποχρέωση αναγνωρίζεται σε εκπαιδευτικούς και διευθυντές ιδιωτικών σχολείων, καθώς και σε υπευθύνους των πάσης φύσεως Μονάδων Προσχολικής Αγωγής.

Περαιτέρω, το άρθρο 38 του νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (Νόμος 4620/2019) προβλέπει ότι: 1) Οι ανακριτικοί υπάλληλοι οφείλουν να ανακοινώσουν χωρίς χρονοτριβή στον αρμόδιο εισαγγελέα οτιδήποτε πληροφορούνται με κάθε τρόπο για αξιόποινη πράξη που διώκεται αυτεπαγγέλτως, 2) Οι υπόλοιποι δημόσιοι υπάλληλοι, καθώς και εκείνοι στους οποίους ανατέθηκε προσωρινά δημόσια υπηρεσία, έχουν την ίδια υποχρέωση για τις αξιόποινες πράξεις της παρ. 1, αν πληροφορήθηκαν γι' αυτές κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, και 3) Η ανακοίνωση γίνεται γραπτώς και πρέπει να περιέχει όλα τα στοιχεία που υπάρχουν και αφορούν την αξιόποινη πράξη, τους δράστες και τις αποδείξεις.

Βάσει του ίδιου άρθρου, εφόσον η κακοποίηση και παραμέληση ανηλίκων είναι αξιόποινη πράξη που διώκεται αυτεπαγγέλτως, τότε όλοι οι δημόσιοι υπάλληλοι συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών που εργάζονται σε δημόσιες δομές εκπαίδευσης και φροντίδας οφείλουν να δράσουν.

Επιπλέον, η Ελληνική Νομοθεσία προβλέπει με το άρθρο 2 του νόμου 1566/1985 ότι η φοίτηση των μαθητών είναι υποχρεωτική μέχρι το τέλος του γυμνασίου και τα εκπαιδευτικά πλαίσια είναι υποχρεωμένα να αναφέρουν εάν ένας μαθητής έχει ελλιπή φοίτηση – δεδομένου, ότι η αποτυχία κάλυψης των βασικών εκπαιδευτικών αναγκών των ανηλίκων αποτελεί μορφή πλημμελούς γονικής φροντίδας και αναδεικνύει παραμέληση των αναγκών του ανηλίκου.

Τέλος, ο Νόμος 4837/2021 θέσπισε τον ρόλο του Υπεύθυνου Προστασίας Ανηλίκων σε φορείς παιδικής προστασίας. Πιο συγκεκριμένα, ο Υπεύθυνος Προστασίας Ανηλίκων είναι το φυσικό πρόσωπο που ορίζεται, σύμφωνα με το άρθρο 5 του ίδιου Νόμου, σε κάθε μονάδα Φορέα Παιδικής Προστασίας και αναλαμβάνει τη συγκέντρωση και καταγραφή των αναφορών περιστατικών κακοποίησης ανηλίκων, τη διαβίβασή τους στον αρμόδιο Εισαγγελέα ή στην πλησιέστερη αστυνομική αρχή ή δυνητικά στις Κοινωνικές Υπηρεσίες των Ο.Τ.Α. α΄ βαθμού, καθώς και τη χωρίς χρονοτριβή παράλληλη ενημέρωση της διοίκησης του φορέα. Ο ίδιος Νόμος προβλέπει ότι ο Υπεύθυνος Προστασίας Ανηλίκων, καθώς και το λοιπό προσωπικό Φορέων Παιδικής Προστασίας που προβαίνουν σε αναφορά περιστατικού κακοποίησης ανηλίκου, δεν εγκαινούνται, δεν ενάγονται, δεν διώκονται πειθαρχικά, δεν απολύονται, ούτε υφίστανται άλλου είδους κυρώσεις ή δυσμενή μεταχείριση, για το περιστατικό που ανέφεραν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, παρά μόνον εάν προέβησαν εν γνώσει τους σε αναληθή αναφορά.

Από τα παραπάνω, συμπεραίνεται ότι ο Νομοθέτης έχει αναγνωρίσει τη δυνατότητα, ικανότητα και υποχρέωση των εκπαιδευτικών πλαισίων και των εκπαιδευτικών να συνδράμουν στην παιδική προστασία, αναγνωρίζοντας και παραπέμποντας στις αρμόδιες αρχές περιστατικά παιδικής προστασίας που αναγνωρίζονται στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών καθηκόντων τους, είτε μέσω άμεσης αποκάλυψης γεγονότων από το ίδιο το παιδί, είτε μέσω έμμεσης αποκάλυψης τέτοιων περιστατικών από τρίτους ή άλλα μέσα (π.χ. ζωγραφιές ή γραπτά του παιδιού).

2.2 Χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών πλαισίων που τα καθιστούν χώρους πρόληψης της κακομεταχείρισης παιδιού

Βάσει των όσων προαναφέρθηκαν, διαφαίνεται ότι η Πολιτεία και η Κοινωνία των Πολιτών έχει την ευκαιρία να ενδυναμώσει το σύστημα παιδικής προστασίας της χώρας εστιάζοντας στην κατάλληλη προετοιμασία και εκπαίδευση των δομών εκπαίδευσης και φροντίδας ώστε να τους αναδείξει στην πράξη ως χώρους πρόληψης της κακομεταχείρισης ανηλίκων και ανίχνευσης περιστατικών παιδικής προστασίας.

Πιο συγκεκριμένα, λοιπόν, εφόσον η εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι υποχρεωτική από τα 4 έτη, και άρα η συντριπτική πλειοψηφία των παιδιών στην Ελλάδα μπαίνει κάθε πρωί σε ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο, το 28% περίπου των παιδιών από 0 έως 3 ετών παρακολουθούν προγράμματα δημόσιων και ιδιωτικών παιδικών σταθμών και οι επαγγελματικοί κλάδοι που υποστηρίζουν τις εκπαιδευτικές δομές της χώρας είναι συγκεκριμένοι και γνωστοί, η πολιτεία και η κοινωνία των πολιτών έχουν τη δυνατότητα ανάπτυξης στοχευμένων παρεμβάσεων ειδικά οργανωμένων για να προετοιμάσουν τα εκπαιδευτικά πλαίσια να αναλάβουν την ευθύνη τους στην ενίσχυση του συστήματος παιδικής προστασίας. Παραδείγματα τέτοιων στοχευμένων παρεμβάσεων είναι η εκπαίδευση εκπαιδευτικών, η ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευτικών πλαισίων και υπηρεσιών παιδική προστασίας, η εκπαίδευση/ενημέρωση γονέων, και η αναπτυξιακά κατάλληλη εκπαίδευση παιδιών όλων των ηλικιών σε ζητήματα που θα ενισχύσουν την ικανότητα αυτό-προστασίας τους.

Από τις παραπάνω στοχευμένες παρεμβάσεις, η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών φαίνεται να είναι η πλέον επείγουσα και εκείνη που απαντά καλύτερα στο ζητούμενο για παρεμβάσεις που εξυπηρετούν την εξίσωση κόστους-οφέλους. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών, ιδιαίτερα της προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, έχουν κάποια γνώση Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, η οποία θα τους επέτρεπε την καλύτερη κατανόηση των εννοιών και των επαγγελματικών πρακτικών της παιδικής προστασίας. Επίσης, οι εκπαιδευτικοί είναι οι μόνοι επαγγελματίες που συμβιώνουν με τα παιδιά που διαβιούν στη χώρα αρκετές ώρες την ημέρα για τουλάχιστον 9 μήνες το χρόνο.

Τέλος, οι στενές σχέσεις εμπιστοσύνης που συχνά δημιουργούνται μεταξύ παιδιών και εκπαιδευτικών είναι σύνηθες να κινητοποιούν τα παιδιά να αποκαλύψουν τυχόν κακοποίηση και παραμέληση που βιώνουν στις/στους εκπαιδευτικούς τους.

Το πρόγραμμα REEC, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, εστίασε το μεγαλύτερο μέρος των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων σε εκπαιδευτικούς προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

3. Η συμβολή του προγράμματος REEC στην ενίσχυση του τομέα παιδικής προστασίας στην Ελλάδα

Το διακρατικό έργο *Reinforce Educators Empower Children (REEC)* σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε ως μία στοχευμένη παρέμβαση για την ισχυροποίηση της προστασίας των παιδιών στην Ελλάδα και στην Ιταλία μέσω της ενίσχυσης και της ανάπτυξης των ικανοτήτων των εκπαιδευτικών προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και των επαγγελματιών παιδικής προστασίας, να ανιχνεύουν και να ανταποκρίνονται κατάλληλα σε παιδιά που βιώνουν ή είναι σε κίνδυνο να βιώσουν δυσμενείς εμπειρίες στην παιδική τους ηλικία (Adverse Childhood Experiences/ACEs).

Το έργο συντόνισε η Terre des hommes Hellas (Tdh Hellas) που συνεργάστηκε με την International Rescue Committee Hellas (IRC), και τον Δήμο του Μιλάνου. Το έργο ήταν υπό την αιγίδα του Δήμου Αθηναίων, εκπρόσωποι του οποίου επίσης συμμετείχαν ενεργητικά στις δράσεις του έργου. Η διάρκεια του έργου ήταν 24 μήνες (2020-2022). Το έργο χρηματοδοτήθηκε από τη Γενική Διεύθυνση για τη Δικαιοσύνη και τους Καταναλωτές (Directorate-General for Justice and Consumers) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

3.1 Κύριος στόχος του προγράμματος REEC

Ο κύριος στόχος του προγράμματος REEC ήταν η ενίσχυση της προστασίας των παιδιών από κάθε μορφή κακομεταχείρισης (σωματική, σεξουαλική, ψυχολογική και παραμέληση), και η προώθηση της ευημερίας και της υγιούς ανάπτυξής τους μέσω της συμβολής στη διαμόρφωση ενός προστατευτικού κοινοτικού περιβάλλοντος, με τη σύμπραξη σχολείων, γονέων/ κηδεμόνων και υπηρεσιών παιδικής προστασίας στην κοινότητα.

3.2 Μεθοδολογία του προγράμματος REEC

Ο κύριος στόχος του προγράμματος επιτεύχθηκε μέσω της ανάπτυξης μίας σειράς συνεκτικών μεταξύ τους δράσεων, οι οποίες ήταν οι εξής:

A) Αρχική έρευνα (baseline research) για την καλύτερη κατανόηση των γνώσεων, των στάσεων και των πρακτικών των εκπαιδευτικών προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και των επαγγελματιών παιδικής προστασίας, ως προς την ανίχνευση περιστατικών παιδικής προστασίας σε εκπαιδευτικά πλαίσια και την ικανότητα κατάλληλης απόκρισης σε αυτά. Η έρευνα διενεργήθηκε σε Ελλάδα και Ιταλία. Τα πορίσματα της έρευνας χρησιμοποιήθηκαν για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη των υπόλοιπων δραστηριοτήτων του έργου και συνοψίζονται στα παρακάτω:

 Στο Δήμο Αθηναίων, οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι δεν είχαν λάβει εκπαίδευση σχετικά με την παιδική προστασία πριν από την ανάληψη των καθηκόντων τους ή κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας τους. Επίσης, πολύ λίγοι γνώριζαν τις διαδικασίες του σχολείου τους.

 Οι εκπαιδευτικοί έδειξαν εξοικείωση με τα σημάδια της κακομεταχείρισης αλλά για διάφορους λόγους δεν ένιωθαν άνετα όταν επρόκειτο να αναφέρουν μια πιθανή περίπτωση. Μεταξύ άλλων, η έλλειψη εξοικείωσης με τις νομικές πρακτικές και τις πρακτικές παιδικής προστασίας, η περιορισμένη πρόσβαση σε σαφείς και γραπτές πολιτικές σχετικά με την παιδική κακοποίηση και η έλλειψη γνώσης σχετικά με συγκεκριμένες ενδείξεις κακοποίησης (ειδικά σε περίπτωση παραμέλησης ή παιδιών που ενδέχεται να διατρέχουν κίνδυνο) κατέστησε πολύ δύσκολη την αναφορά και την παρακολούθηση περιπτώσεων.

 Οι διευθυντές είναι τα σημεία αναφοράς για την διαχείριση περιπτώσεων παιδικής προστασίας. Ωστόσο, η διαδικασία συχνά εξαρτάται από τις καλές προθέσεις των διευθυντών και του προσωπικού των σχολείων. Συνολικά, οι εκπαιδευτικοί θεώρησαν ότι δεν υποστηρίζονται συχνά στο ρόλο τους και αναγνώρισαν την ανάγκη για μια συνολική προσέγγιση σχετικά με την προστασία των παιδιών στην εκπαίδευση στην Ελλάδα.

 Οι συμμετέχοντες εξέφρασαν μια αυξανόμενη ανησυχία για τις περιορισμένες και κατακερματισμένες κοινωνικές υπηρεσίες που είναι διαθέσιμες επί του παρόντος σε παιδιά και οικογένειες. Οι μηχανισμοί συνεργασίας των σχολείων με κοινωνικές υπηρεσίες (π.χ. κοινωνικούς λειτουργούς) και σχετικούς φορείς για την παραπομπή, τη βοήθεια και την περαιτέρω παρακολούθηση παιδιών- θυμάτων βίας και παραμέλησης στην κοινότητα είναι προβληματικοί. Διαπιστώθηκαν ανεπαρκείς προσπάθειες συντονισμού, έλλειψη σαφούς συστήματος παραπομπής, καθώς επίσης και αποτελεσματικών αμφίδρομων καναλιών επικοινωνίας μεταξύ των σχολείων και των παρόχων άλλων υπηρεσιών παιδικής πρόνοιας.

 Επιπλέον, αναφέρθηκαν έντονες ανησυχίες από τους συνεντευξιαζόμενους στο Δήμο Αθηναίων σχετικά με την περιορισμένη συμμετοχή των γονέων και την προθυμία να συμμετάσχουν στη συνεργασία σπίτι-σχολείο και συζήτησαν την ανάγκη μετάβασης από ένα κλειστό εκπαιδευτικό σύστημα σε ένα πιο ανοιχτό και συμμετοχικό εκπαιδευτικό μοντέλο.

 Το σχολείο θεωρήθηκε σημαντικό πλαίσιο για την κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Ωστόσο, τα εκπαιδευτικά περιβάλλοντα δεν έχουν ακόμη πλήρως υιοθετήσει προγράμματα κοινωνικο- συναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών, παρά τα θετικά τους αποτελέσματα. Η διδασκαλία και η ενίσχυση των δεξιοτήτων κοινωνικο-συναισθηματικής μάθησης ήταν μια αργή διαδικασία που απαιτούσε συστηματική και τακτική εκπαίδευση, ενδοϋπηρεσιακή υποστήριξη και καθοδήγηση. Τα προκαταρκτικά ευρήματα έδειξαν ότι παρεχόταν περιορισμένη κατάρτιση και οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν ένιωθαν σίγουροι για την προώθηση της κοινωνικο-συναισθηματικής μάθησης στους μαθητές τους.

 Ένα απροσδόκητο εύρημα ήταν ότι όλα τα παιδιά είπαν ομόφωνα ότι ο δάσκαλος δεν είναι το κύριο σημείο επαφής, όταν έχουν μια ανησυχία στο σχολείο. Τα παιδιά συζήτησαν ότι τείνουν να επιλύσουν ζητήματα μεταξύ τους ή/και με φίλους και δεν θα επέλεγαν έναν δάσκαλο για να εκφράσουν την ανησυχία τους.

B) Ανάπτυξη μιας νέας εκπαιδευτικής μεθοδολογίας και μιας ενισχυμένης εργαλειοθήκης για την παιδική προστασία ειδικά προσαρμοσμένης για εκπαιδευτικούς προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, μέσω της προσαρμογής δύο δοκιμασμένων σε προηγούμενα προγράμματα μεθοδολογιών: του εκπαιδευτικού προγράμματος Healing Classroom/ Social Emotional Learning («Θεραπευτική Τάξη/Κοινωνική & Συναισθηματική Μάθηση») της IRC³ και του Movement Games & Sports («Κίνηση, Παιχνίδια και Αθλήματα») της Tdh.⁴ Η διαδικασία της προσαρμογής των προαναφερόμενων μεθοδολογιών κατέληξε στην ανάπτυξη ενός οδηγού δραστηριοτήτων που ενισχύουν την ικανότητα αυτό-προστασίας παιδιών από 4 έως 11 ετών, που έλαβε τον τίτλο «STEPS – Κρατώντας τα παιδιά ασφαλή»⁵ στην εφαρμογή του οποίου εκπαιδεύτηκαν εκπαιδευτικοί προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

[3] <https://www.rescue.org/report/impacts-tutoring-informed-social-emotional-learning-analysis-across-crisis-contexts>

[4] <https://www.tdh.ch/en/media-library/documents/laugh-run-and-move-develop-together>

[5] https://tdh.gr/sites/default/files/2022-09/170622_REEC_Keeping%20Children%20Safe%20tools_GRE.pdf

Γ) Εκπαίδευση εκπαιδευτικών προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και επαγγελματιών παιδικής προστασίας που εργάζονται σε φορείς της κοινότητας. Ο σκοπός των εκπαιδεύσεων ήταν να εξοπλιστούν οι παραπάνω επαγγελματίες, οι οποίοι συνεργάζονται καθημερινά με παιδιά και οικογένειες στην Ελλάδα και στην Ιταλία, με εξειδικευμένη γνώση και εργαλεία ώστε να ανιχνεύουν, να παραπέμπουν και να διαχειρίζονται αποτελεσματικά περιστατικά κακομεταχείρισης παιδιών, να συμμετέχουν ενεργητικά στη διασφάλιση των παιδιών με τα οποία συνεργάζονται, και να υποστηρίζουν την ενεργητική συμμετοχή των παιδιών στην δική τους προστασία. Οι εκπαιδεύσεις διενεργήθηκαν δια ζώσης σε εκπαιδευτικούς προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και σε επαγγελματίες παιδικής προστασίας. Επιπρόσθετα, οργανώθηκε ένας μεγάλος αριθμός συνοπτικών εκπαιδευτικών σεμιναρίων εξ αποστάσεως με τη χρήση ηλεκτρονικής πλατφόρμας Zoom ώστε βασικά σημεία της εκπαίδευσης να διαχυθούν σε μεγαλύτερο αριθμό εκπαιδευτικών.

Δ) Οργανώθηκαν και διενεργήθηκαν επισκέψεις μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας, με τη συμμετοχή όλων των φορέων του προγράμματος, με δύο στόχους: α) Εκπρόσωποι από αρμόδια Υπουργεία της Ελλάδας και της Ιταλίας, και των Δήμων Αθήνας και Μιλάνου να ανταλλάξουν γνώσεις και να μοιραστούν βέλτιστες πρακτικές σχετικά με την εκπαίδευση παιδιών προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, και β) Εκπρόσωποι από αρμόδια υπουργεία της Ελλάδας και της Ιταλίας και των Δήμων Αθήνας και Μιλάνου να ανταλλάξουν γνώσεις και να μοιραστούν βέλτιστες πρακτικές σχετικά με την παιδική προστασία και ιδιαίτερα σε εφαρμογές της σε εκπαιδευτικά πλαίσια.

Ε) Διοργάνωση δράσεων ενημέρωσης και διάχυσης των αποτελεσμάτων του προγράμματος σε ενδιαφερόμενους φορείς σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Συγκεκριμένα, οργανώθηκαν στρογγυλές τράπεζες στην Ελλάδα και την Ιταλία με τη συμμετοχή εθνικών δικτύων για τα δικαιώματα του παιδιού, οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών, αρμόδιες εθνικές και τοπικές αρχές, εργαζομένων πρώτης γραμμής, φορέων χάραξης πολιτικής και δημόσιων αρχών, κατά τη διάρκεια των οποίων παρουσιάστηκαν αποτελέσματα και συμπεράσματα του προγράμματος και συζητήθηκαν τρόποι περαιτέρω ενίσχυσης της προστασίας των παιδιών, ιδιαίτερα σε εκπαιδευτικά πλαίσια.

ΣΤ) Συμβουλευτική Επιτροπή με εκπαιδευτικούς προσχολικής ή δημοτικής εκπαίδευσης συγκροτήθηκε σε κάθε χώρα για τη συζήτηση της πορείας των δραστηριοτήτων του έργου και την παροχή ανατροφοδότησης και συμβουλευτικής. Η Συμβουλευτική Επιτροπή συστήθηκε από επτά (07) εκπαιδευτικούς δημοτικής εκπαίδευσης, συναντήθηκε τέσσερις (04) φορές κατά τη διάρκεια του έργου, παρακολουθώντας όλα τα βασικά βήματα της εφαρμογής του. Στη διάρκεια των συναντήσεων υπήρξε ενημέρωση για το παρεχόμενο υλικό των εκπαιδεύσεων και παροχή ανατροφοδότησης από την επιτροπή για την αποτελεσματικότητα αυτού, καθώς και για το ρόλο των σχολείων ως προστατευτικά περιβάλλοντα, προτείνοντας παράλληλα καλές πρακτικές για την ενίσχυση της παιδικής προστασίας μέσα στα σχολικά πλαίσια. Η Συμβουλευτική Επιτροπή, ενώ στην αρχική περιγραφή του προγράμματος αναφέρεται ως Επιτροπή Γονέων, συστήθηκε από εκπαιδευτικούς καθώς, από την ομάδα έργου, αυτό κρίθηκε καταλληλότερο και περισσότερο σχετικό με τις ανάγκες του προγράμματος. Η επιτροπή τόνισε την αναγκαιότητα παροχής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών σε θέματα παιδικής προστασίας και διασφάλισης, την υποστήριξη αυτών από θεσμικά όργανα, την άμεση συνεργασία με κοινωνικούς φορείς, την θέσπιση κανονιστικών ρυθμίσεων ευνοϊκών για το ρόλο τους στην προστασία των παιδιών και την διαδικασία παραπομπών. Συγκεκριμένα τόνισαν ότι «Θέλουμε υποστήριξη για να γίνουμε καλύτεροι για τα παιδιά» και πως εκπαιδεύσεις όπως αυτή του προγράμματος REEC θα πρέπει να είναι υποχρεωτικές για όλους τους εκπαιδευτικούς.

3.3 Αναμενόμενα αποτελέσματα του προγράμματος REEC

Τα αναμενόμενα αποτελέσματα του προγράμματος ήταν τα εξής:

- Ενίσχυση της γνώσης των εκπαιδευτικών προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και των επαγγελματιών παιδικής προστασίας που εργάζονται σε φορείς στην κοινότητα για την αντιμετώπιση ζητημάτων και συμπεριφορών που πηγάζουν από την βία, το τραύμα ή τις δυσμενείς εμπειρίες.
- Βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ σχολείων, παιδιών που διατρέχουν κίνδυνο και των οικογενειών τους και των υπηρεσιών παιδικής προστασίας στην κοινότητα.
- Ευαισθητοποίηση των ενδιαφερόμενων φορέων, συμπεριλαμβανομένων των επαγγελματιών, των κηδεμόνων και των υπεύθυνων χάραξης πολιτικής, αναφορικά με τους κινδύνους παιδικής προστασίας και κατάλληλους τρόπους πρόληψης, ταυτοποίησης και αντιμετώπισης.

4.Οι εκπαιδευτικές δράσεις του προγράμματος REEC

Οι εκπαιδευτικές δράσεις του προγράμματος διενεργήθηκαν από την Terre des hommes (TdH) Hellas και την International Rescue Committee (IRC). Όλες/-οι οι επαγγελματίες που συμμετείχαν στις εκπαιδεύσεις εργάζονταν σε εκπαιδευτικές και σε δομές παιδικής προστασίας που ανήκουν γεωγραφικά στο Δήμο Αθηναίων.

Οι εκπαιδευτικές δράσεις του προγράμματος διενεργήθηκαν σε δύο κύκλους. Ο 1ος κύκλος εκπαίδευσης περιελάμβανε τρία, κλιμακούμενης εμβάθυνσης, σεμινάρια. Το καθένα από αυτά απευθύνθηκε είτε αποκλειστικά σε εκπαιδευτικούς προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, είτε σε επαγγελματίες παιδικής προστασίας που εργάζονται σε κοινοτικές δομές, είτε σε μικτές ομάδες εκπαιδευτικών και επαγγελματιών παιδικής προστασίας.

Συγκεκριμένα, διενεργήθηκαν οι εξής εκπαιδεύσεις:

- α) Εκπαίδευση στη διασφάλιση παιδιού και την παιδική προστασία (διάρκεια: 7 ώρες, ομάδα στόχος: εκπαιδευτικοί προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης),
- β) Εξειδικευμένη εκπαίδευση στην παιδική προστασία (διάρκεια: 14 ώρες, ομάδα στόχος: επαγγελματίες παιδικής προστασίας),
- γ) Εκπαίδευση στην εφαρμογή δραστηριοτήτων αυτοπροστασίας για παιδιά (διάρκεια: 14 ώρες, ομάδα στόχος: εκπαιδευτικοί),
- δ) Εκπαίδευση στη συνεργατική διεπιστημονική και διακλαδική διαχείριση περιστατικών παιδικής προστασίας σε εκπαιδευτικά πλαίσια (διάρκεια: 14 ώρες, ομάδα στόχος: Υπεύθυνες/οι παιδικής προστασίας εκπαιδευτικών δομών και επαγγελματίες παιδικής προστασίας από δομές της κοινότητας), και
- ε) Διαδικτυακά σεμινάρια στην παιδική προστασία και διασφάλιση του παιδιού (ομάδα στόχος: εκπαιδευτικοί και επαγγελματίες παιδικής προστασίας από δομές της κοινότητας).

Πίνακας 1. Ειδικότητες συμμετεχόντων στην εκπαίδευση του 1ου κύκλου για τη διασφάλιση παιδιού και την παιδική προστασία

Αριθμός	Ειδικότητα συμμετεχόντων
10	ΣΤΕΛΕΧΗ 1ΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ(ΠΕΚΕΣ)
1	ΣΤΕΛΕΧΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
2	ΣΤΕΛΕΧΗ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
190	ΣΤΕΛΕΧΗ ΚΑΙ ΒΡΕΦΟΚΟΜΟΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΒΡΕΦΟΚΟΜΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
80	ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΙ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
205	ΔΑΣΚΑΛΟΙ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
62	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
550	ΣΥΝΟΛΟ

Οι εκπαιδευτικές δράσεις του 1ου κύκλου προετοιμάστηκαν και διενεργήθηκαν από εμπειρογνώμονες της παιδικής προστασίας και διασφάλισης του παιδιού, οι οποίες/-οι είχαν μακρά εμπειρία στην εκπαίδευση επαγγελματιών σε ζητήματα παιδικής προστασίας. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε ήταν η ομαδο-συνεργατική, και η διαδικασία της εκπαίδευσης περιλάμβανε πολλές βιωματικές ασκήσεις όπως για παράδειγμα τα παιχνίδια ρόλων, η εργασία πάνω σε περιστατικά της επαγγελματικής ζωής των συμμετεχόντων, κ.α. Στόχος ήταν οι συμμετέχοντες να ενεργοποιήσουν προηγούμενες γνώσεις τους και την επαγγελματική τους εμπειρία, ώστε να εντάξουν τυχόν νέες γνώσεις σε ήδη υπάρχοντα βιωμένα γνωστικά σχήματα.

Πίνακας 2. Ειδικότητες συμμετεχόντων στην εκπαίδευση του 2ου κύκλου για την ολιστική εκπαιδευτική μέθοδο για παιδιά

Αριθμός συμμετεχόντων	Ειδικότητα συμμετεχόντων
25	ΣΤΕΛΕΧΗ 1ου Περιφερειακού Κέντρου Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (ΠΕΚΕΣ)
24	ΣΤΕΛΕΧΗ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΒΡΕΦΟΚΟΜΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
168	ΒΡΕΦΟΚΟΜΟΙ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΒΡΕΦΟΚΟΜΕΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
356	ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΙ & ΔΑΣΚΑΛΟΙ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
3	ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
576	ΣΥΝΟΛΟ

Ο 2ος κύκλος εκπαίδευσης περιλάμβανε α) Εκπαίδευση στη νέα μεθοδολογία «Healing Classrooms/Social Emotional Learning and Movements, Games and Sports» (ομάδα στόχος: εκπαιδευτικοί προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης), β) Καθοδηγητική Υποστήριξη σε εκπαιδευμένους εκπαιδευτικούς, και γ) Διαδικτυακά σεμινάρια στην ολιστική εκπαιδευτική μέθοδο για παιδιά (ομάδα στόχος: εκπαιδευτικοί προσχολικής και πρωτοβάθμιας βαθμίδας). Σκοπός του σεμιναρίου είναι η επιμόρφωση των συμμετεχόντων, σχετικά με τις στρατηγικές και μεθόδους που προωθούν την ψυχοκοινωνική μάθηση των παιδιών ώστε να δημιουργήσουν ολιστικά περιβάλλοντα ευημερίας που θα προωθούν τη μάθηση και θα λειτουργούν προστατευτικά απέναντι στις δυσμενείς παιδικές εμπειρίες.

Οι στόχοι της εκπαίδευσης είναι οι εξής:

- Η κατανόηση της σημασίας της κοινωνικο-συναισθηματικής μάθησης.
- Η κατανόηση των εννοιών του «ενήλικου βλέμματος» και του «σωματικού εαυτού» στα παιδιά.
- Η ενημέρωση σχετικά με τη «Γλυκιά Βία» και τον αντίκτυπο αυτής στα παιδιά.
- Η κατανόηση της επιρροής των Δυσμενών Παιδικών Εμπειριών και οι τρόποι αντιμετώπισης αυτής.
- Η διερεύνηση της σημασίας των συναισθημάτων που δημιουργούνται στο εκπαιδευτικό πλαίσιο.
- Η διερεύνηση της μεθόδου της Ενσυνειδητότητας ως στρατηγική ρύθμισης συναισθημάτων και προώθησης της ευημερίας στα παιδιά και στους ίδιους.

4.1 Αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης στην ανάπτυξη νέων γνώσεων στους συμμετέχοντες

Σύμφωνα με το σχεδιασμό διενέργειας των εκπαιδεύσεων του 1ου κύκλου, οι τελευταίες αξιολογήθηκαν ως προς την αποτελεσματικότητά τους με τη χορήγηση ερωτηματολογίου στους συμμετέχοντες πριν την εκκίνηση και στο τέλος της κάθε εκπαίδευσης. Όταν η εκπαίδευση ήταν διήμερη, το ερωτηματολόγιο χορηγούνταν πριν ξεκινήσει η πρώτη ημέρα της εκπαίδευσης και αφού ολοκληρωνόταν η δεύτερη ημέρα της εκπαίδευσης.

Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε 10 ερωτήσεις σε θεματικές της παιδικής προστασίας και της διασφάλισης του παιδιού που καλύπτονταν από την εκπαίδευση. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ήταν οι ίδιες στα ερωτηματολόγια που χορηγούνταν πριν και στο τέλος της εκπαίδευσης (pre-test and post-test). Οι συμμετέχοντες καλούνταν να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο είτε χρησιμοποιώντας την προϋπάρχουσα γνώση τους (πριν την εκκίνηση της εκπαίδευσης), είτε την αποκτηθείσα κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης γνώση (μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσης).

Δεδομένου ότι οι συμμετέχοντες ήταν επαγγελματίες της εκπαίδευσης και της παιδικής προστασίας, δηλαδή επαγγελματίες με ιδιαίτερες γνώσεις στο αντικείμενο της ανθρώπινης ανάπτυξης και των πιθανών παραγόντων που μπορούν να βάλουν αρνητικά την ανάπτυξη του παιδιού, η αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης στην ανάπτυξη νέων γνώσεων στις ομάδες-στόχο ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντική. Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες στην «Εκπαίδευση στη διασφάλιση παιδιού και την παιδική προστασία» απάντησαν κατά 21% σωστότερα τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου μετά το πέρας της εκπαίδευσης. Οι συμμετέχοντες στην «Εξειδικευμένη εκπαίδευση στην παιδική προστασία» απάντησαν κατά 22% σωστότερα τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου μετά το πέρας της εκπαίδευσης. Οι συμμετέχοντες στην «Εκπαίδευση στην εφαρμογή δραστηριοτήτων αυτοπροστασίας για παιδιά» απάντησαν κατά 25% σωστότερα τις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου μετά το πέρας της εκπαίδευσης.

Παρομοίως, και οι εκπαιδεύσεις του 2ου κύκλου αξιολογήθηκαν ως προς την αποτελεσματικότητά τους με τη χορήγηση ερωτηματολογίου στους συμμετέχοντες πριν την εκκίνηση και στο τέλος της κάθε εκπαίδευσης.

Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε 10 ερωτήσεις σε θεματικές της παιδικής προστασίας και της διασφάλισης του παιδιού που καλύπτονταν από την εκπαίδευση. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου ήταν οι ίδιες στα ερωτηματολόγια που χορηγούνταν πριν και στο τέλος της εκπαίδευσης (pre-test and post-test). Οι συμμετέχοντες καλούνταν να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο είτε χρησιμοποιώντας την προϋπάρχουσα γνώση τους (πριν την εκκίνηση της εκπαίδευσης), είτε την αποκτηθείσα κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης γνώση (μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσης).

Συγκεκριμένα, από τα 52 άτομα που συμμετείχαν στις εκπαιδεύσεις εκπαιδευτών, το 81% εμφάνισε βελτίωση στις γνώσεις του μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσης και από τα 161 άτομα που συμμετείχαν στα εκπαιδευτικά σεμινάρια το 80% εμφάνισε βελτίωση στις γνώσεις του μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσης.

Πίνακας 3. Βελτίωση στις γνώσεις για ζητήματα παιδικής προστασίας μετά το πέρας των εκπαιδεύσεων του 1ου κύκλου

Τίτλος Σεμιναρίου	Ειδικότητες συμμετεχόντων	Ποσοστό βελτίωσης γνώσεων (pre & post test)
Εισαγωγικό πρόγραμμα: Παιδική προστασία και Διασφάλιση παιδιού	Στελέχη και εκπαιδευτικοί παιδικών σταθμών και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, Κοινωνικοί επιστήμονες Δήμου Αθηναίων	21%
Εκπαίδευση στον Οδηγό δραστηριοτήτων	Εκπαιδευτικοί παιδικών σταθμών και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης	25%
Σεμινάριο για εξειδικευμένο προσωπικό	Κοινωνικές υπηρεσίες Δήμου, συμβουλευτικό κέντρο	22%

4.2 Αξιολόγηση των εκπαιδεύσεων από τους συμμετέχοντες

Μετά το πέρας κάθε εκπαίδευσης του 1ου κύκλου, οι συμμετέχοντες ελάμβαναν ένα έντυπο αξιολόγησης της εκπαίδευσης, και παρακινούνταν να εκφράσουν τη γνώμη τους ως προς το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, τις εκπαιδευτριες/τους εκπαιδευτές, την οργάνωση της εκπαίδευσης, και το χώρο της εκπαίδευσης. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων στα ερωτηματολόγια αξιολόγησης ήταν πολύ θετικές. Παρακάτω, παρατίθενται ενδεικτικά αξιολογικά σχόλια των συμμετεχόντων στις εκπαιδεύσεις του 1ου κύκλου.

«Ήταν πολύ στοχευμένη επιμόρφωση και οι εισηγητές απόλυτα καταρτισμένοι στο αντικείμενο. Προσωπικά ένιωσα ανακούφιση γιατί ενημερώθηκα ότι υπάρχει συγκεκριμένη διαδικασία παραπομπής και δεν είμαστε μόνο οι εκπαιδευτικοί που οφείλουμε να αντιμετωπίσουμε περιστατικά παιδικής προστασίας.»

«Το σεμινάριο ήταν πολύ ενδιαφέρον και χρήσιμο για το επάγγελμα μας. Ο οδηγός με τις δραστηριότητες αυτοπροστασίας που μας δόθηκε είναι πολύ βοηθητικός για τους παιδαγωγούς. Σίγουρα θα χρησιμοποιηθεί σε μελλοντικές δράσεις μέσα στην τάξη.»

«Θα πρότεινα η συγκεκριμένη εκπαίδευση να αφορά στο σύνολο του προσωπικού και να επαναλαμβάνεται μετά από κάποιο διάστημα (γιατί ανανεώνεται το προσωπικό ή πολλές φορές 'ξεχνάμε', εφησυχάζουμε).»

«Επειδή η κοινωνία αλλάζει με γρήγορους ρυθμούς, τέτοιου είδους εκπαιδεύσεις θα πρέπει να διεξάγονται συχνότερα και να αναπροσαρμόζονται κάθε φορά ανάλογα με τα φαινόμενα της εποχής.»

«Θα έπρεπε αυτό το σεμινάριο να γίνεται υποχρεωτικά σε όλα τα σχολεία κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς.»

«Η συγκεκριμένη εκπαίδευση θα ήταν καλό να συμπεριλάβει σχεδόν όλους τους εν ενεργεία παιδαγωγούς.»

Μετά το πέρας κάθε εκπαίδευσης και του 2ου κύκλου, οι συμμετέχοντες ελάμβαναν ένα έντυπο αξιολόγησης της εκπαίδευσης, και παρακινούνταν να εκφράσουν τη γνώμη τους ως προς το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, τις εκπαιδευτριες/τους εκπαιδευτές, την οργάνωση της εκπαίδευσης, και το χώρο της εκπαίδευσης. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων στα ερωτηματολόγια αξιολόγησης ήταν πολύ θετικές. Παρακάτω, παρατίθενται ενδεικτικά αξιολογικά σχόλια των συμμετεχόντων στις εκπαιδεύσεις του 2ου κύκλου.

«Σας παρακαλούμε συνεχίστε την δουλειά σας και παρουσιάστε μας και άλλες εξαιρετικές και ενδιαφέρουσες παρουσιάσεις όπως αυτή για να βελτιωθούμε στην δουλειά μας. Σας ευχαριστούμε.»

«Θα ήθελα να εκφράσω τα ειλικρινή μου συγχαρητήρια. Ήταν ένα πολύ χρήσιμο και ενδιαφέρον σεμινάριο το οποίο η εκπαιδεύτρια το έκανε όλο και πιο ενδιαφέρον. Απλό και πλήρως κατανοητό με βιωματικές ασκήσεις. Συγχαρητήρια για άλλη μια φορά.»

«Το σεμινάριο συμβάλλει στην βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των σχολείων, των παιδιών που κινδυνεύουν και των οικογενειών τους και των υπηρεσιών παιδικής προστασίας στην κοινότητα.»

«Έχουμε προσαρμοστεί και εργαζόμαστε για την αναγνώριση των συναισθημάτων μας ώστε να μπορούμε να κατανοήσουμε καλύτερα τη γλώσσα των παιδιών.»

«Δεν επιμένω πλέον να απαγγέλει ένα ποίημα ένα παιδί στις σχολικές εκδηλώσεις εάν δεν το θέλει.»

«Δοκιμάσαμε με την ομάδα των εκπαιδευτικών ένα παιχνίδι αναγνώρισης των δικών μας συναισθημάτων και είχε μεγάλη επιτυχία. Μας έφτιαξε την διάθεση και βρήκαμε έναν νέο τρόπο επικοινωνίας. Τα αποτελέσματα αυτής της δραστηριότητας θα αποτελέσουν αντικείμενο της επόμενης παιδαγωγικής ολομέλειας.»

Βάσει των αξιολογήσεων των συμμετεχόντων στις εκπαιδεύσεις, αναδεικνύονται ως σημαντικά τα εξής: α) η εκπαίδευση ήταν στοχευμένη, β) σημαντική η εμπειρογνωμοσύνη των εισηγητριών/-ών, γ) ανάγκη για συστηματική και επαναλαμβανόμενη εκπαίδευση βάσει νέων στοιχείων και κοινωνικών τάσεων, δ) θεσμοθετημένη εκπαίδευση στην παιδική προστασία για εκπαιδευτικούς και λοιπό προσωπικό εκπαιδευτικών πλαισίων και ε) ανάγκη για παροχή υλικού στους εκπαιδευτικούς, ώστε να συμβάλουν στην εκπαίδευση των παιδιών σε συμπεριφορές αυτό-προστασίας.

5. Διδάγματα από την εφαρμογή του προγράμματος REEC στην Ελλάδα

Η διετής εφαρμογή του προγράμματος REEC, η οποία δημιούργησε ευκαιρίες συνεργασίας με πολλούς και διαφορετικούς φορείς και επαγγελματίες που συμβάλλουν με τον έναν ή τον άλλον τρόπο στην προστασία ανηλίκων στην Ελλάδα, επέτρεψε στην ομάδα έργου να αναστοχαστεί και να μάθει από τις επιτυχίες και τις προκλήσεις της διαδικασίας.

Συγκεκριμένα, αναφορικά με τις εκπαιδεύσεις των επαγγελματιών η ομάδα έργου κατέληξε σε αρκετά και πλούσια συμπεράσματα. Κατ' αρχήν, είναι σημαντικό οι εκπαιδεύσεις προς επαγγελματίες να αναπτύσσονται βάσει στοιχείων για τις εκπαιδευτικές ανάγκες της συγκεκριμένης ομάδας επαγγελματιών στην οποία θα απευθυνθούν, όπως συνέβη στο πλαίσιο του συγκεκριμένου προγράμματος. Σημαντικό ρόλο στην καλή αποτύπωση των εκπαιδευτικών αναγκών έπαιξε και η Συμβουλευτική Επιτροπή Έργου αποτελούμενη από εκπροσώπους της κύριας ομάδας-στόχου, δηλαδή, εκπαιδευτικούς προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Επιπλέον, επιβεβαιώθηκε η επικρατούσα άποψη ότι οι επαγγελματίες εμπλέκονται πιο ενεργητικά και εποικοδομητικά σε μια εκπαιδευτική διαδικασία όταν επιλέγονται ομαδο-συνεργατικές προσεγγίσεις, οι οποίες εμπλουτίζονται με πολλές βιωματικές ασκήσεις. Η ομαδική διαχείριση μελετών περίπτωσης, τα παιχνίδια ρόλων, η ζωγραφική αποτύπωση των κινδύνων ενός εκπαιδευτικού πλαισίου, και άλλα πολλά, δημιούργησαν ένα ζεστό, ασφαλές και δημιουργικό κλίμα, μέσα στο οποίο οι εκπαιδεύσεις έλαβαν χώρα με επιτυχία. Εξίσου σημαντική για την επιτυχή έκβαση των εκπαιδεύσεων ήταν, όπως σημειώθηκε από τις/τους συμμετέχουσες/συμμετέχοντες, η εμπειρογνωμοσύνη των εκπαιδευτών που συνοδευόταν από αυτοπρόσωπη εμπειρία στο πεδίο εφαρμογής των όσων επεξεργαζόταν η ομάδα στις εκπαιδεύσεις. Εκπαιδευτές με εμπειρία του πεδίου μπορούν πιο έτοιμα να κατανοήσουν τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες επαγγελματιών που εκπαιδεύονται για να ενισχύσουν την προστασία ανηλίκων στην επαγγελματική τους καθημερινότητα.

Η εμπειρογνωμοσύνη των εκπαιδευτών και η εμπειρία τους στο πεδίο τους επιτρέπει τη γνώση του status quo της προστασίας ανηλίκων στην Ελλάδα τη δεδομένη στιγμή κατά την οποία λαμβάνουν χώρα οι εκπαιδεύσεις. Έτσι, είναι εφικτό να δοθούν στις/στους εκπαιδευόμενους συγκεκριμένες οδηγίες για φορείς με τους οποίους θα μπορούσαν να συνεργαστούν κατά την εφαρμογή του έργου τους, οδηγίες διαχείρισης των περιστατικών

με τρόπους που μπορεί να είναι αποτελεσματικοί με τη σημερινή υποστελέχωση σχετικών υπηρεσιών, την έλλειψη σχετικής εκπαίδευσης πολλών εμπλεκόμενων στην παιδική προστασία επαγγελματιών, και την ελλιπή ενημέρωση των διευθύνσεων των εκπαιδευτικών πλαισίων αναφορικά με τον ρόλο τους στην παιδική προστασία όπως αυτός προβλέπεται από την ελληνική νομοθεσία σήμερα.

Είναι επίσης σημαντικό να σημειωθεί ότι η πιο αποτελεσματική εκπαιδευτική παρέμβαση κατά τη διάρκεια του προγράμματος ήταν οι ευκαιρίες συνύπαρξης που προσφέρθηκαν σε επαγγελματίες από διαφορετικούς φορείς, οι οποίοι καλούνται να συνεργαστούν στην επαγγελματική τους καθημερινότητα. Για παράδειγμα, το πρόγραμμα έφερε γύρω από το ίδιο τραπέζι, και μέσα στο ασφαλές πλαίσιο μιας εκπαιδευτικής διαδικασίας, εκπαιδευτικούς προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και επαγγελματίες που εργάζονται σε φορείς παιδικής προστασίας της κοινότητας. Οι άνθρωποι αυτοί κλήθηκαν να διαχειριστούν συνεργατικά πολλές μελέτες περίπτωσης που αναφέρονταν σε περιστατικά παιδικής προστασίας που ανιχνεύονται στην κοινότητα. Σκέφτηκαν μαζί τη θεσμοθετημένη διαδικασία παραπομπής, τις προκλήσεις και τις πιο αποτελεσματικές λύσεις που θα μπορούσαν να δοθούν σε δύσκολες στη διαχείρισή τους υποθέσεις. Κατ' αυτόν τον τρόπο, όσα συζητήθηκαν και αποφασιστήκαν μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία θα είναι έτοιμα και συμφωνημένα για να εφαρμοστούν πιο αποτελεσματικά και στο επαγγελματικό τους πεδίο. Αντίστοιχο νόημα είχε η συμμετοχή στις εκπαιδεύσεις και διοικητικού και διευθυντικού προσωπικού των εκπαιδευτικών πλαισίων. Είναι πολύ σημαντικό οι επαγγελματίες που παίρνουν τις τελικές διοικητικές αποφάσεις βάσει του ρόλου τους να κατέχουν την ίδια γνώση με τους επαγγελματίες που θα αναδείξουν τα περιστατικά παιδικής προστασίας.

Μια ακόμη γνώση που προέκυψε μέσα από τη διαδικασία οργάνωσης των εκπαιδεύσεων για εκπαιδευτικούς ήταν ότι είναι ιδιαίτερα διευκολυντικό για την έγκαιρη και επιτυχή εφαρμογή εκπαιδευτικών δράσεων στο πλαίσιο διετών προγραμμάτων, που συνήθως δεν επιτρέπουν πολύ χρόνο για το σχεδιασμό και την εφαρμογή των προγραμματισμένων δραστηριοτήτων, τα εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς να έχουν εγκριθεί από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων ώστε να διευκολύνεται η συμμετοχή των εκπαιδευτικών σε αυτά.

Βέβαια, οι διαδικασίες έγκρισης εκπαιδευτικών προγραμμάτων που προβλέπονται από το εν λόγω Υπουργείο είναι ιδιαίτερα γραφειοκρατικές και χρονοβόρες. Θα ήταν καλό να υπάρξει συνηγορία προς την ανάπτυξη μιας διαδικασίας πιο άμεσης και λιγότερο γραφειοκρατικής και χρονοβόρας, ώστε να μπορούν να ωφεληθούν οι εκπαιδευτικοί που εργάζονται σε δημόσιες δομές εκπαίδευσης από τις δράσεις που αναπτύσσονται στο πλαίσιο χρηματοδοτούμενων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προγραμμάτων, όπως το REEC.

Τέλος, έγινε ακόμα μια φορά ορατό ότι η καλή οργάνωση και η φροντίδα του χώρου διεξαγωγής των εκπαιδύσεων επηρεάζει πολύ την καλή έκβαση αυτών. Συγκεκριμένα, ο χώρος διεξαγωγής της εκπαίδευσης είναι καλό να επιτρέπει κίνηση στο χώρο, ομαδο-συνεργατικές διαδικασίες, να έχει εύκολη πρόσβαση σε ανοικτό χώρο, και να είναι εύκολα προσβάσιμος από τη πλειοψηφία των συμμετεχόντων. Δεδομένου ότι οι εκπαιδεύσεις διαρκούσαν ολόκληρη εργάσιμη ημέρα, ήταν πολύ σημαντικό ότι υπήρξε οικονομικά η δυνατότητα παροχής γεύματος στους συμμετέχοντες. Η ώρα του γεύματος διαφάνηκε να ενισχύει τη δημιουργία της αίσθησης του ανήκειν στην ομάδα, έδινε την ευκαιρία στις/στους συμμετέχουσες/συμμετέχοντες να γνωριστούν καλύτερα και να νοιώσουν ακόμα πιο άνετα να συμμετάσχουν σε πιο απαιτητικές βιωματικές ασκήσεις όπως τα παιχνίδια ρόλων που αποτελούν στιγμές έκθεσης του εαυτού. Επιπλέον, η αίσθηση του ανήκειν στην ομάδα επέτρεψε πιο ειλικρινείς και δύσκολες συζητήσεις μεταξύ των μελών αναφορικά με προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο κλάδος των εκπαιδευτικών στην προσπάθειά του να υποστηρίξει την προστασία των ανηλίκων στο πλαίσιο του ρόλου τους.

6. Προτάσεις για την ενίσχυση της παιδικής προστασίας και τη διασφάλιση των παιδιών σε εκπαιδευτικά πλαίσια στην Ελλάδα

Οι προτάσεις για την ενίσχυση της παιδικής προστασίας και της διασφάλισης παιδιού σε εκπαιδευτικά πλαίσια στην Ελλάδα βασίζονται στα αποτελέσματα της εφαρμογής του διακρατικού προγράμματος REEC, και ιδιαίτερα στη συστηματική και εις βάθος συνεργασία των συντελεστών του προγράμματος με εκπαιδευτικούς προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά την τελευταία διετία και μέσα στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του προγράμματος. Για τη σύνταξη των παρακάτω προτάσεων έχει ληφθεί υπόψη και το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο της παιδικής προστασίας στην Ελλάδα, και ιδιαίτερα τα μέρη εκείνα που αναφέρονται στον ρόλο των εκπαιδευτικών πλαισίων και των εκπαιδευτικών στην προστασία των παιδιών. Οι προτάσεις προτείνουν την κάλυψη νομοθετικών κενών και κενών στρατηγικής και εφαρμογών.

1. **Θέσπιση ενιαίου προτύπου Πολιτικής Διασφάλισης Παιδιού για όλα τα εκπαιδευτικά πλαίσια, όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων.** Η ενιαία Πολιτική Διασφάλισης Παιδιού οφείλει να αναπτυχθεί από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, σε συνεργασία με εμπειρογνώμονες της παιδικής προστασίας, και να κοινοποιηθεί σε όλες τις εκπαιδευτικές μονάδες, δημόσιες και ιδιωτικές, συμπεριλαμβανομένων και των παιδικών σταθμών που βρίσκονται υπό την αιγίδα των Δήμων. Για το λόγο αυτό, κρίνεται απαραίτητη η συμμετοχή και του Υπουργείου Εσωτερικών στην ως άνω διαδικασία. Εξάλλου, η ύπαρξη Πολιτικής Διασφάλισης Παιδιού πρέπει να αποτελεί προαπαιτούμενο λειτουργίας για όλους τους φορείς δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου που συνεργάζονται με τον οποιοδήποτε τρόπο με ανήλικους.

2. **Η Πολιτική Διασφάλισης Παιδιού πρέπει να ρυθμίζει κατ' ελάχιστον τα εξής ζητήματα:** α) διαδικασίες διαχείρισης περιστατικών παιδικής προστασίας και διασφάλισης παιδιού, β) κώδικα δεοντολογίας των απασχολούμενων στον φορέα, έμμισθων και εθελοντών, γ) διαδικασίες πρόσληψης προσωπικού ευαίσθητες σε ζητήματα παιδικής προστασίας, δ) διαδικασίες εκπαίδευσης προσωπικού σε ζητήματα παιδικής προστασίας και διασφάλισης παιδιού, και ε) μηχανισμούς υποβολής παραπόνων ή/και καταγγελιών κατάλληλους για την ηλικία των ανηλίκων που λαμβάνουν υπηρεσίες από τον εκάστοτε φορέα.

3. **Νομοθετική ρύθμιση ώστε η πρόβλεψη του Νόμου 4837/2021, άρθρο 5, για τον ορισμό Υπεύθυνου Προστασίας Ανηλίκων** «σε κάθε μονάδα Φορέα Παιδικής Προστασίας, το οποίο αναλαμβάνει τη συγκέντρωση και καταγραφή των αναφορών περιστατικών κακοποίησης ανηλίκων, τη διαβίβασή τους στον αρμόδιο Εισαγγελέα ή στην πλησιέστερη αστυνομική αρχή ή δυνητικά στις Κοινωνικές Υπηρεσίες των Ο.Τ.Α. α΄ βαθμού, καθώς και τη χωρίς χρονοτριβή παράλληλη ενημέρωση της διοίκησης του φορέα», **να διευρυνθεί** για να συμπεριλάβει όλους τους φορείς δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου που παρέχουν με τον οποιοδήποτε τρόπο, κάθε μορφής και φύσης υπηρεσία, σε ανήλικους. Οι φορείς θα πρέπει να γνωστοποιούν την επιβλέπουσα Αρχή τους για την ταυτότητα του Υπεύθυνου Προστασίας Ανηλίκων του φορέα. Η πρόταση για την παραπάνω νομοθετική ρύθμιση κρίνεται ιδιαιτέρως επιτακτική για όλα τα εκπαιδευτικά πλαίσια, όλων των βαθμίδων, δεδομένου ότι ο Ελληνικός Νόμος (π.χ., Νόμος 3500/2006) αποδίδει στον ρόλο των εκπαιδευτικών ιδιαίτερη σημασία για την πρόληψη της κακομεταχείρισης παιδιών αλλά και τη διαχείριση περιστατικών παιδικής προστασίας, και κρίνεται ότι η προαναφερόμενη ρύθμιση θα λειτουργήσει υποστηρικτικά στο έργο τους.

4. **Θέσπιση φορέα συντονισμού, υποστήριξης, παρακολούθησης και εκπαίδευσης των Υπευθύνων Προστασίας Ανηλίκων.** Προτείνεται η εν λόγω υπηρεσία να αποτελέσει αυτόνομο Τμήμα υπό την εποπτεία είτε του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, είτε φορέων του Δημοσίου όπως το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης και η Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού. Το Τμήμα προτείνεται να υποστηρίζεται από κοινωνικούς επιστήμονες και επιστήμονες ψυχικής υγείας με εμπειρογνωμοσύνη στην παιδική προστασία και τη διασφάλιση παιδιού. Απαραίτητη κρίνεται η λειτουργία συμβουλευτικής τηλεφωνικής γραμμής, η οποία θα είναι διαθέσιμη επί 24ώρου βάσεως, όλες τις ημέρες της εβδομάδας.

5. **Νομοθετική ρύθμιση για διεύρυνση των προβλέψεων του Νόμου 4837/2021** περί προστασίας των επαγγελματιών από ποινικές δίωξης ιδιωτών λόγω ανάδειξης περιστατικών παιδικής προστασίας τουλάχιστον στους εκπαιδευτικούς όλων βαθμίδων, αλλά και με ονομαστική αναφορά σε όλους τους δημόσιους λειτουργούς που συνεργάζονται λόγω καθηκοντολογίου με ανήλικους (π.χ., ιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό σε δημόσιες δομές υγείας).

6. **Θεσμοθετημένη και διενεργούμενη σε τακτά χρονικά διαστήματα**, αλλά οπωσδήποτε μία φορά τον χρόνο, **εκπαίδευση σε ζητήματα παιδικής προστασίας και διασφάλισης παιδιού για τους Υπεύθυνους Προστασίας Ανηλίκων των εκπαιδευτικών πλαισίων και άλλων φορέων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα** που συνεργάζονται με ανήλικους και που προβλέπεται ο ορισμός Υπεύθυνου Προστασίας Ανηλίκων από το νομικό πλαίσιο. Η εκπαίδευση θα πρέπει να διενεργείται από εμπειρογνώμονες της παιδικής προστασίας και διασφάλισης παιδιού, με υλικό που θα ανανεώνεται βάσει των σύγχρονων επιστημονικών δεδομένων και προσαρμοσμένο στην ελληνική πραγματικότητα. Η εκπαίδευση πρέπει να περιλαμβάνει οπωσδήποτε ασκήσεις ανίχνευσης περιστατικών, διαπροσωπικής επικοινωνίας με παιδιά που έχουν υποστεί κακομεταχείριση, συνεργασία με την οικογένεια και με φορείς παιδικής προστασίας, και τις ισχύουσες διαδικασίες παραπομπής περιστατικών παιδικής προστασίας, προσαρμοσμένες ανά γεωγραφική περιφέρεια της Ελλάδας.

7. **Θεσμοθετημένη εκπαίδευση σε ζητήματα παιδικής προστασίας και διασφάλισης παιδιού για τους εκπαιδευτικούς όλων των βαθμίδων**, και εν γένει για τους επαγγελματίες εκείνους που συνεργάζονται με ανήλικους στο πλαίσιο των επαγγελματικών τους καθηκόντων, σε φορείς δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, όπως και σε φιλανθρωπικά ιδρύματα, εθελοντικές οργανώσεις και σωματεία. Η εκπαίδευση θα πρέπει να διενεργείται από εμπειρογνώμονες της παιδικής προστασίας και διασφάλισης παιδιού, με υλικό που θα ανανεώνεται βάσει των σύγχρονων επιστημονικών δεδομένων και προσαρμοσμένο στην ελληνική πραγματικότητα. Η εκπαίδευση πρέπει να περιλαμβάνει οπωσδήποτε ασκήσεις ανίχνευσης περιστατικών, διαπροσωπικής επικοινωνίας με παιδιά που έχουν υποστεί κακομεταχείριση, συνεργασία με την οικογένεια και με φορείς παιδικής προστασίας, και τις ισχύουσες διαδικασίες παραπομπής περιστατικών παιδικής προστασίας, προσαρμοσμένες ανά γεωγραφική περιφέρεια της Ελλάδας. Η εκπαίδευση θα μπορούσε να οργανωθεί από το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης και να προσφέρεται δύο φορές τον χρόνο.

8. **Ίδρυση Κοινωνικών Υπηρεσιών στις κατά τόπους Εισαγγελίες Ανηλίκων**, ώστε να είναι εφικτή η έγκαιρη αντιμετώπιση όλων των περιστατικών κακομεταχείρισης παιδιού. Σήμερα, παρατηρείται ότι οι Κοινωνικές Υπηρεσίες των Δήμων είναι υποστελεχωμένες σε τέτοιο βαθμό που δεν δύνανται να συνεργαστούν με φορείς της κοινότητας σε επίπεδο πρόληψης, ή να λειτουργήσουν συμβουλευτικά ως προς άλλους επαγγελματίες αναφορικά με περιστατικά που δύνανται να υποστηριχθούν στην κοινότητα. Το πρόβλημα είναι ακόμα εντονότερο στα μεγάλα αστικά κέντρα. Η υποστελέχωση αυτή έχει ως αποτέλεσμα οι κοινωνικές υπηρεσίες των Δήμων να ενεργούν στην κοινότητα μόνο με εισαγγελική εντολή. Ο μεγάλος αριθμός αναφορών κακομεταχείρισης παιδιών καθιστά αναγκαία την οργάνωση κοινωνικών υπηρεσιών στις κατά τόπους Εισαγγελίες.

9. **Ενίσχυση των Κοινωνικών Υπηρεσιών των Δήμων**, με επιπλέον προσωπικό, εργαλεία και μέσα (π.χ., αυτοκινούμενο άμεσης παρέμβασης) ώστε να είναι εφικτή η συστηματική πλαισίωση και υποστήριξη των σχολείων κάθε Δήμου, προληπτικά και σε επίπεδο αντιμετώπισης περιστατικών.

10. **Εκπαίδευση των Αστυνομικών Αρχών για παροχή υπηρεσιών σε εκπαιδευτικούς χώρους**. Η συνεργασία της Αστυνομίας με εκπαιδευτικά πλαίσια και παιδιά διαφορετικών ηλικιών που είναι σε κίνδυνο έχει πολλές ιδιαιτερότητες. Για παράδειγμα, τα Σώματα Ασφαλείας δεν εκπαιδεύονται στις αναπτυξιακές ιδιαιτερότητες παιδιών διαφορετικών ηλικιών για να γνωρίζουν τους κατάλληλους τρόπους προσέγγισης, συνομιλίας και υποστήριξης, ιδιαίτερα όταν τα ίδια είναι σε ευάλωτη θέση λόγω κακομεταχείρισης. Προτείνεται περαιτέρω ότι στα πλαίσια της εκπαίδευσης των Αστυνομικών Αρχών στη διαχείριση περιστατικών παιδικής προστασίας σε εκπαιδευτικά πλαίσια, θα ήταν ιδιαίτερα σημαντική η παροχή ευκαιριών συνδιαλλαγής και συνεκπαίδευσης με εκπαιδευτικούς διαφορετικών βαθμίδων, προκειμένου να προωθηθούν αποτελεσματικά συνεργατικά πρότυπα διαχείρισης τέτοιων περιστατικών.

11. **Ετήσια εκστρατεία ενημέρωσης του κοινού** για τα μέτρα πρόληψης και αντιμετώπισης της κακομεταχείρισης παιδιών, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά τη διαχείριση περιστατικών παιδικής προστασίας στα εκπαιδευτικά πλαίσια.

12. **Εισαγωγή μαθήματος Σεξουαλικής Αγωγής και Δικαιωμάτων του Παιδιού στα σχολεία**, με αναπτυξιακά κατάλληλο υλικό για όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, λαμβάνοντας υπόψη τα ελάχιστα πρότυπα για την ένταξη του μαθήματος αυτού όπως έχουν κοινοποιηθεί και προταθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την ομάδα Συνηγόρων του Παιδιού της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

13. **Εκπαίδευση εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης στην εφαρμογή δραστηριοτήτων που υποστηρίζουν συμπεριφορές αυτό-προστασίας στα παιδιά.** Οι δραστηριότητες αυτό-προστασίας οφείλουν να είναι αναπτυξιακά κατάλληλες, και να έχουν αναπτυχθεί από εμπειρογνώμονες της παιδικής προστασίας και διασφάλισης παιδιού, με γνώση της ανθρώπινης ανάπτυξης και των εκπαιδευτικών πλαισίων.

14. **Θεσμοθέτηση εργαλείων ανατροφοδότησης για παιδιά όλων των ηλικιών αναφορικά με την εμπειρία τους στα εκπαιδευτικά πλαίσια.** Είναι σημαντικό τα παιδιά να έχουν ενεργητική συμμετοχή στη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών πλαισίων σε χώρους ασφαλείς που προωθούν τη δημοκρατία και την ισότιμη μεταχείριση όλων των παιδιών. Είναι σημαντικό τα παιδιά να νοιώθουν ότι ακούγονται και να λαμβάνουν κατάλληλες αποκρίσεις από το πλαίσιο σε όσα μοιράζονται και γράφουν ή λένε. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ενισχύεται η εμπιστοσύνη μεταξύ των μερών, και η αίσθηση της ασφάλειας και του ανήκειν σε μια κοινότητα.

7. Συμπεράσματα

Η πλειοψηφία των παιδιών στην Ελλάδα μπαίνει καθημερινά στα προαύλια και στις τάξεις των εκπαιδευτικών πλαισίων της χώρας, όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων. Οι εκπαιδευτικοί είναι η μόνη επαγγελματική ομάδα που συναναστρέφεται τόσο συστηματικά και με διάρκεια τα παιδιά μας. Η εκπαίδευση αυτής της επαγγελματικής ομάδας στην πρόληψη της κακομεταχείρισης παιδιών και στην αντιμετώπιση περιστατικών παιδικής προστασίας και διασφάλισης παιδιού είναι μία μοναδική ευκαιρία για τις Ελληνικές Αρχές να ενισχύσουν σημαντικά την καταπολέμηση όλων των μορφών βίας που ασκούνται σε παιδιά διαφορετικών ηλικιών.

Η οργάνωση και η εφαρμογή του έργου αυτού πρέπει να στηριχθεί σε εθνικές και διεθνείς καλές πρακτικές και να λάβει υπόψη τη γνώμη και την εμπειρία των ανθρώπων που εργάζονται στο πεδίο της παιδικής προστασίας και των ίδιων των εκπαιδευτικών που γνωρίζουν καλύτερα από την/τον καθημιά/καθένα την καθημερινότητα των εκπαιδευτικών πλαισίων.

Επιπλέον, ιδιαίτερη προσοχή οφείλεται στη διασφάλιση πρακτικών και εφαρμόσιμων τρόπων συνεργατικής διακλαδικής διαχείρισης των περιστατικών παιδικής προστασίας και διασφάλισης παιδιού που ανιχνεύονται σε εκπαιδευτικά πλαίσια. Η εμπειρία της εφαρμογής του προγράμματος REEC ωθεί στην παραδοχή ότι η πιο αποτελεσματική εκπαιδευτική παρέμβαση ήταν η συνύπαρξη επαγγελματιών από διαφορετικούς φορείς, οι οποίοι καλούνται να συνεργαστούν στην επαγγελματική τους καθημερινότητα, στην ίδια εκπαιδευτική διαδικασία. Κατ' αυτόν τον τρόπο, όσα συζητήθηκαν και αποφασιστήκαν μέσα στην εκπαιδευτική διαδικασία ήταν έτοιμα και συμφωνημένα για να εφαρμοστούν πιο αποτελεσματικά και στο επαγγελματικό πεδίο.

Τέλος, συμπεραίνεται ότι οι αρμοδιότητες για την προστασία των ανηλίκων στην Ελλάδα πρέπει να οργανωθούν κάτω από έναν φορέα, ο οποίος θα δύναται να προσφέρει εμπειρογνωμοσύνη, συντονισμό, εποπτεία και καθοδήγηση στους επαγγελματίες που βάσει καθηκοντολογίου συνεργάζονται καθημερινά με παιδιά και οικογένειες στην κοινότητα.

Terre des hommes Hellas
Μετεώρων 28, 11631, Αθήνα
T 210 7510007
E-mail: grc.office@tdh.org

 www.tdh.gr & www.childhub.org
 www.linkedin.com/terre-des-hommes-hellas
 www.facebook.com/tdh.greece
 www.twitter.com/tdh.greece

Terre des hommes

Αρωγοί των παιδιών παγκοσμίως.